

Sudár, felfelé elkeskenyülő épület a víztorony, külső falát narancssárga téglá borítja. Rég, még a bánya működésének idején megállás nélkül morajlott bel-sejében a víz, a talpazat fölé vágott fűzetlapnyi nyílásokon lehetett látni, ahogy hatalmas nyomással, finom permetet szórva aláúdul. Évek óta nem tartják karban a tornyot, csak egyvalaki látogatta

Potozky László 25

TÁJKÉP, TÁJ NÉLKÜL

még egy darabig, egyik részeges, visszavonult bányász, akinek ha sikerült hajnalig ébren maradnia, felmászott a torony oldalához rögzített fémlétrán, hosszasan kukorékol, és csak akkor ereszkedett le, ha már úgy vélte, sikerült fellármáznia az egész környéket. Egyik reggel aztán bezúzott fejjel találtak rá a torony tövében. Azóta sem derítették ki a halál okát, mondjuk, az embereket nem is nagyon érdekelte, hogy az öreg leesett-e, vagy netán valaki várta egy kakasműszak után a létra aljában.

A torony tőszomszédságában félbehagyott építmény áll: előre gyártott elemekből összerakott, kétemeletes házféleség, lapos tetején papírvékonyra rozsdázott hullámbádóg, falai nedvességtől púposodnak, ajtaja-ablaka sosem volt, még a kereteket sem illesztették a helyükre. Valamikor munkásszállónak és étkezdének készült. Nyílásait merev fémhálók zárták az illetéktelen behatolók elől, mostanra azonban az egészséget lefeszegették és elhordták, ki kerítésnek, ki kutyaketrecnek, ki hússütő rostélynak használta fel. A közelben lakók nyáron marhát, kecskéket tartottak az épületben, a betonpadlón a mai napig látszanak a trágya- és alomnyomok. Amikor bezárt a bánya és a lakosság túlnyomó része elköltözött, az állatok helyét csavargók vették át. Jó huzatos hely, nem kellett tartani a füstmérgezéstől, ha véletlenül egy kis tüzelőhöz jutottak; idővel, amikor már feltűnően sok fát loptak, a csavargókat is elűzték innen. Azután csak közcéének használta az épületet a megmaradt lakosság, de legjobban talán mégis a fiatalság ragaszkodott hozzá. Az emberek néha megjegyzik, ha az a soha be nem fejezett épület nem létezne, még az a csekélyke lakosság is kiveszett volna Őrlebányáról. Úgy is nevezik, a Kupleráj.

A Kuplerájjal szemben vastag gerendákból ácsolt, emeletes faépület tartja magát másfél évszázada, magában recseg, roskadozik a félerdőnyi faanyag. Volt már nyaraló, a német majd szovjet megszállás alatt parancsnokság, később kaszárnya, igazgatóság, most pedig társasház. A beépített teraszok üvegét pára lepi, mögöttük kitergetett ruhák, megfakult szobanövények. A tető kész színkavalkád: a lehullott cserepek foghíjait rongyokkal, színes üveggel, zsírpapírral tömték be a lakók. A bejárathoz vezető lépcsőn szakadt rongyszőnyeg lapul, az épület mögött, mintha csak annak oldalszárnyát alkotnák, ázott faházak. Csupán néhánynak van ablaka, ezekben nyugdíjazott bányászok, a többiben pedig csak pelék laknak.

A három épület között húzódó út rég levedlette magáról az aszfaltot, csak helyenként tűrt meg magán egy-egy szürke kitüremkedést. Bakancsok állnak a széttúrt sáron, tulajdonosukon gyapjúsapka, kabát, fűssnadrág, szájában cigaretta. A víztoronyra emeli a tekintetét, kabátjának merev gallérja feltolja tarkóján a gyapjúsapkát. Kiköpi a cigarettát, amely egy kátyúban rekedt pocsolóba hull, parazsa villanásnyi haláltusa után belefutad. A férfi elindul.

Éles, csupasz kődarabként emelkedik ki a földből a Sujhó, egykoron fenyvesekkel tűzdelt meredélyeit ma irtások meztelenítik. Csóré szikláiról az Akasztófanyaka dombjára látni, amelyen, mint bimbó a táj mellén, feketéll a leégett fenyves. E két kiemelkedés képezte nyeregben fekszik Őrlebánya.

Nem tudni, hogy egy véletlenül elejtett sörösüveg és a rátűző napsugarak, vagy szándékos gyújtogatás okozta-e a fenyves vesztét. Gyertyaszagú volt az éjszaka, amikor égett, a levegőt az átforrósodott tűlevelekből párolgó viasz gőze nyomta, hallatszott a bent égő állatok bögése, üstökössé változott madarak kacskaringóztak a levegőben és zuhantak alá. Telepített erdő volt, körülötte semmi más, csak sík rétek. Meg sem próbálták eloltani, hagyták, hogy önmagát eméssze el a tű, úgysem volt, amire áterjedjen. Beletelt vagy három napba, mire annyira kihűlt, hogy az első erdészeti csapat bemerészkedett. A kár felbecsülhetetlen, de valamelyik kohó megveszi tüzelőnek a sok elszenesedett fát. Mállik a talp alatt az avar, hamuba halt csontok, bokáig süllyed a pernyébe a bakancs. Megőszült moha, zuzmó porlad a legfinomabb érintéstől, páfrányok törnek derékba. Az ágak szinte mind leégtek vagy leszakadtak, a fenyők törzsei földbe szúrt, fekete ceruzabelek. Maszkot kötnek a favágók, védőszemüveget tesznek. LánCFűrész berrenti szét a csendet, szénpor szítal mindenfelé, mintha egy medvecsapda fogai dörszölődnének egymáshoz, olyan az elhasaló famaradványok recsegése. Most nem kell odafigyelni, melyik van megjelölve s melyik nem, lehet szabadon döntögetni.

Gyapjúsapkás férfi nézi, amint egyik megtántorodó fenyő derékba töri a szomszédját, az pedig a mellette levőnek zuhan. Dominójáték, csupa fekete lappal. A férfi eltávolodik a munka zajától, a néhai erdő déli határa felé indul.

Kerekded, fehér lapótya a meddőhányó. Mintha a Holdon sétálna az ember, nyomot nem hagy maga után, szél nem csap a szemébe port, túl nehezek a rögök. Mindenfelé csak salak, amit óriási dömperek ürítettek ide nap mint nap. Kezdetben, amikor még nem termelt teljes kapacitással a bánya és a salakréteg sem volt olyan vastag, egy-egy dacosabb torma még gyökeret eresztett, de mára sehol egy fa, bokor, de még fűszál sem. Csak egy csőszkunyhó dacol az egyhangúsággal, hogy mit őriz a benne lakó, rejtély. Most tiszta a levegő, szagtalan, de ember legyen a talpán, aki hanyás nélkül kibírja

az ázott salak bűzét eső után. Azt mondják, olyankor mérgező gáz képződik, és azt széthordja a szél. Állítólag egész működése alatt nem hozott annyit a bánya, amennyire szükség lenne a terület helyreállításához. Néha filmes csoportok forgatnak itt, télen futóversenyeket rendeznek. Ha hó takarja, egész tűrhetően fest a meddőhányó, meg lehet feledkezni 27 arról, hogy mi várja az olvadást a paplan alatt.

A fehér rögök között katicabogár evickél, próbálgatja szárnyait, de nem tud elrepülni. Egy erősebb légáramlat hozhatta ide, minden élőlény ösztönösen kerüli e tájékat. Teste alig nagyobb a salakrögöknél, nehezen halad, aztán a hátára hengergőzik, és a levegőbe kapál a lábaival.

Árnyék kúszik föléje, a törékeny ízeltlábú test eggyé válik a salakkal.

A férfi továbblépdel a meddőhányó végtelenébe.

Új Forrás 2011/9 – Potoczky László: Tájkép, táj nélkül

